

MỘT SỐ ĐỊNH HƯỚNG ĐỔI MỚI HOẠT ĐỘNG THÔNG TIN KHOA HỌC THỐNG KÊ TRONG NHỮNG NĂM TỚI

Phạm Sơn^(*)

Thông tin khoa học thống kê là một trong những hoạt động quan trọng của Viện Khoa học Thống kê. Trong nhiều năm qua, được sự quan tâm của Tổng cục Thống kê và sự chỉ đạo nghiệp vụ của Bộ Khoa học và Công nghệ mà trực tiếp là Trung tâm Thông tin Khoa học và Công nghệ quốc gia, công tác thông tin khoa học thống kê đã đạt được một số kết quả tích cực, góp phần phục vụ cho công tác nghiên cứu khoa học thống kê nói riêng và nhu cầu tra cứu, tham khảo của cán bộ nghiệp vụ của ngành nói chung. Riêng các ấn phẩm thông tin: Thông tin khoa học thống kê định kỳ và các Chuyên san với số lượng in trên 1000 bản/số đã đáp ứng được nhu cầu thông tin cho tuyệt đại đa số cán bộ nghiệp vụ trong ngành Thống kê từ Trung ương đến tỉnh và thành phố trực thuộc Trung ương; Thông tin phục vụ quản lý mỗi năm phát hành 6 số với số lượng in 100/số bản đã đáp ứng nhu cầu thông tin cho cán bộ lãnh đạo: cấp Tổng cục, cấp Vụ và cấp Cục. Kỷ yếu kết quả nghiên cứu hàng năm, Tổng luận và các đĩa CD-ROM đã và đang cung cấp nhiều thông tin tư liệu cần thiết phục vụ cho cán bộ nghiên cứu, nghiệp vụ, giảng dạy và sinh viên, nghiên cứu sinh và các ngành có liên quan. Đặc biệt, gần đây một số ấn phẩm Thông tin khoa học thống kê được đưa lên mạng internet đã tạo điều kiện thuận lợi cho nhiều độc giả trong và ngoài ngành tra cứu tham khảo. Bên cạnh những cái được hết sức khiêm tốn trên, hoạt động

thông tin khoa học thống kê chúng ta còn bộc lộ nhiều mặt yếu kém cần khắc phục sau đây:

1. Chưa thực hiện đầy đủ việc nội sinh hóa các tư liệu khoa học thống kê

Kho tư liệu do Trung tâm Thông tin khoa học thống kê quản lý vốn là thư viện của ngành. Từ năm 1980 được bàn giao cho Viện quản lý. Với một khối lượng sách báo trong nước và một số sách, tài liệu ngoại văn chủ yếu bằng tiếng Nga và một số tạp chí thống kê của các nước xã hội chủ nghĩa Đông Âu cũ. Từ năm 1992 sau khi sáp nhập Trung tâm Thông tin tư liệu dân số vào Viện, thư viện được bổ sung thêm nhiều sách báo do UNFPA cung cấp. Tuy nhiên, từ năm 1994, sau khi chuyển phần thư viện dân số sang Ủy ban quốc gia Dân số và Kế hoạch hóa Gia đình nguồn sách và tài liệu ngoại văn hầu như không có. Cho đến nay, thư viện có khoảng 2500 đầu sách, 19 đầu tạp chí và trên dưới 20 tờ thông tin khoa học, cùng các báo hàng ngày và công báo. Đây chủ yếu là nguồn tài liệu ngoại sinh, hầu như các thư viện đều có. Riêng mảng tư liệu nội sinh hết sức ít ỏi. Hiện nay, thư viện mới có báo cáo kết quả nghiên cứu đề tài khoa học cấp Tổng cục (Bộ) và cơ sở do Viện Khoa học Thống kê và các đơn vị trong Tổng cục thực hiện, sau khi nghiệm thu Phòng Quản lý Khoa học và Đào tạo chuyển giao cho thư viện quản lý. Các ấn phẩm thông tin khoa học thống kê gồm: Tờ Thông

^(*) Giám đốc Trung tâm Thông tin khoa học thống kê - Viện Khoa học Thống kê

tin khoa học thống kê, Thông tin phục vụ quản lý thống kê, Tạp chí Con số và Sự kiện, các chuyên đề khoa học, Kỹ yếu kết quả nghiên cứu khoa học; Tổng luận, Niên giám thống kê hàng năm, các cuốn sách nghiệp vụ, kết quả điều tra thống kê...

Trên đây là những thông tin nội sinh cơ bản hiện có trong kho tư liệu của Trung tâm Thông tin khoa học thống kê. Như vậy, trong mảng thông tin tư liệu chúng ta cần bổ sung nhiều loại. Trước hết các chuyên đề khoa học do các Cục, Vụ thực hiện. Theo báo cáo của nhiều Cục Thống kê tỉnh và thành phố, hàng năm cán bộ nghiệp vụ ở các Cục tiến hành thực hiện từ 8-10 chuyên đề. Tính một cách sơ lược mỗi năm các Cục Thống kê tỉnh/thành phố trực thuộc Trung ương thực hiện hàng trăm chuyên đề. Đây là một nguồn tư liệu nội sinh sức hết sức quý báu cần được thu thập, xử lý và phổ biến. Thứ hai, các tài liệu nghiệp vụ do các đơn vị trong Tổng cục Thống kê biên soạn gồm: chế độ báo cáo, chế độ điều tra và các văn bản hướng dẫn kèm theo, các bảng danh mục phục vụ cho công tác thống kê. Thứ ba, các luận văn cử nhân, cao học, tiến sĩ và tiến sĩ khoa học liên quan đến lĩnh vực thống kê hoặc do các cán bộ ngành Thống kê đã bảo vệ thành công ở các cơ sở đào tạo nhưng chúng ta chưa thu thập và lưu trữ. Nguyên nhân cơ bản của tình trạng trên là do chúng ta chưa có cơ chế thu thập, xử lý và bảo quản các thông tin tư liệu nội sinh trên.

2. Cần đẩy mạnh công tác tin học hóa kho tư liệu

Theo hướng dẫn của Trung tâm Thông tin Khoa học và Công nghệ quốc gia, các Trung tâm thông tin khoa học trong cả nước

từ Trung ương đến địa phương phải thực hiện công tác tin học hóa. Thực hiện định hướng trên đây và được sự hỗ trợ kỹ thuật của Trung tâm Thông tin Khoa học và Công nghệ quốc gia, Trung tâm Thông tin khoa học thống kê đã thực hiện một số bước tin học hóa kho tư liệu mảng sách nội văn và ngoại văn dựa vào phần mềm CDS/ISIS. Đến nay hầu hết các sách nội văn và ngoại văn của thư viện khoa học thống kê đều được xử lý thư mục đến cấp hai và được quản lý trong cơ sở dữ liệu sách. Tuy nhiên, so với yêu cầu và xu hướng phát triển hoạt động thông tin khoa học trong kỷ nguyên bùng nổ thông tin thì những kết quả làm được trên đây hết sức khiêm tốn. Vì vậy, trong năm 2007 Trung tâm Thông tin khoa học thống kê đã tiến hành nghiên cứu đề tài cấp cơ sở “Tổ chức lại kho tư liệu Thông tin khoa học thống kê theo hướng tin học hóa”. Đề tài đã được Hội đồng nghiệm thu và trách nhiệm của Trung tâm thông tin khoa học thống kê là sớm đưa kết quả nghiên cứu vào áp dụng trong thực tế. Trước mắt sẽ tập trung sức lực thực hiện tốt việc tin học hóa các loại thông tin nội sinh sau: kết quả nghiên cứu khoa học hàng năm, tổng luận, chuyên đề, các ấn phẩm thông tin khoa học. Theo hướng này, chúng ta phải gấp rút xây dựng cơ sở dữ liệu các đề tài nghiên cứu khoa học, cơ sở dữ liệu các bài và tin đăng trên các ấn phẩm thông tin, cơ sở dữ liệu các cộng tác viên, các cán bộ nghiệp vụ thống kê và các cơ quan có nghiệp vụ thống kê trong nước... để phục vụ thuận lợi cho người sử dụng. Đặc biệt sau khi ra mắt trang web của Viện, Trung tâm thông tin khoa học thống kê sẽ tổ chức và đưa dần các tài liệu trên lên trang web.

3. Cần thực hiện công tác quốc tế hóa hoạt động thông tin khoa học

Thông tin khoa học thực hiện chức năng truyền bá và phổ biến các thành tựu khoa học công nghệ theo hai chiều. Chiều thứ nhất là chuyển các thông tin khoa học từ bên ngoài vào thông qua quá trình phân loại, xử lý và cung cấp thông tin cho người sử dụng trong nước. Kênh thông tin này chúng ta đã và đang làm và đã mang lại nhiều kết quả tích cực, góp phần nâng cao trình độ thống kê nước ta tiến kịp với thống kê các nước trong bối cảnh hội nhập quốc tế. Điều đó được thể hiện qua việc thu thập, xử lý và phổ biến các chuẩn mực thống kê quốc tế, các kinh nghiệm về công tác thống kê của các nước. Riêng mảng thông tin nội sinh của chúng ta mới dừng lại ở “thị trường nội địa” chưa “xuất khẩu ra thị trường” ngoài nước. Vì vậy, trong thời gian tới chúng ta phải mạnh dạn đưa các ấn phẩm thông tin ra trao đổi với các cơ quan và tổ chức nước ngoài. Đây là việc làm khó khăn, phức tạp nhưng hết sức cần thiết của quá trình phát triển và hàng rào ngôn ngữ là thử thách đầu tiên phải khắc phục. Dự kiến từ năm nay, chúng ta sẽ tuyển chọn và dịch ra tiếng Anh các bài viết có chất lượng trong các ấn phẩm thông tin khoa học để trao đổi với các cơ quan thống kê thế giới và khu vực.

Một hướng quốc tế hóa khác trong hoạt động thông tin là phải áp dụng các tiêu chuẩn thế giới vào hoạt động thông tin, trước hết là khung đề mục và các phần mềm. Về khung đề mục, hiện nay chúng ta đang áp dụng khung MARC 21. Đây là khung đề mục phổ dụng của thế giới. Còn phần mềm theo khuyến cáo của Trung tâm

Thông tin Khoa học và Công nghệ quốc gia sử dụng SDS/ISIS cải tiến.

4. Cần xúc tiến việc thương mại hóa các ấn phẩm thông tin khoa học thống kê

Hoạt động thông tin khoa học thống kê của chúng ta trong thời gian qua chủ yếu dựa vào sự bao cấp của Nhà nước. Bên cạnh những ưu việt của nó, đồng thời là vật cản cho sự phát triển bởi nó nảy sinh tư tưởng đợi chờ, kém năng động. Để khắc phục tồn tại trên đây, Nhà nước đã có Nghị định số 115/CP ngày 21 tháng 11 năm 2006 của Chính phủ thực hiện cơ chế tự chủ cho các đơn vị khoa học. Đây là một thách thức mới đối với Trung tâm Thông tin khoa học thống kê. Tuy nhiên, trong “cái khó chúng ta phải ló cái khôn” để thích ứng. Vì vậy, trong thời gian tới Trung tâm sẽ kết hợp hài hòa hai cơ chế “phục vụ” và “dịch vụ”. Đối với cơ chế “phục vụ”, Trung tâm cần rà xét lại đối tượng người dùng tin để từng bước cải tiến nội dung và hình thức phục vụ có hiệu quả. Đối với cơ chế “dịch vụ”, Trung tâm cần mở rộng “thị trường”, phục vụ cho đông đảo độc giả trong và ngoài ngành, đặc biệt là khối doanh nghiệp, doanh nhân - những người thường xuyên sử dụng các thông tin khoa học phục vụ cho hoạt động quản lý sản xuất kinh doanh trên cả nước.

Hiện nhiên việc chuyển đổi một phần cơ chế hoạt động trong điều kiện “bao cấp” như hiện nay sẽ gặp không ít khó khăn. Tuy nhiên, khi vượt qua được những khó khăn ban đầu sẽ tạo động lực phát triển sau này. Đồng thời đây cũng là xu thế chung hiện nay. Do vậy, nếu chúng ta không suy nghĩ tìm tòi để hội nhập sẽ bị loại ra khỏi sân chơi.
(tiếp theo trang 25)

5. Cần phổ cập hóa thông tin khoa học thống kê

Bất kỳ quốc gia nào, ở thời đại nào thống kê luôn là công cụ quản lý quan trọng. Ngày nay thống kê đã có mặt ở hầu hết các lĩnh vực kinh tế, xã hội và đời sống. Lấy ví dụ như khi phân loại bốc thăm vòng loại bóng đá, FIFA cũng phải sử dụng các phương pháp thống kê, đặc biệt là trong việc xử lý kết quả để đưa ra những quyết định mang tính “mất - còn”, phương pháp thống kê tỏ ra hữu dụng. Trong công tác của các cơ quan, tổ chức và cá nhân thường xuyên đối mặt với nhiều khái niệm, chỉ tiêu, số liệu thống kê. Để hiểu nó một cách tường minh cần phải hiểu rõ bản chất khoa học của nó. Điều đó cho thấy rằng hầu như “mảnh đất” để cho thông tin khoa học thống kê hoạt động còn rất nhiều. Do vậy, nhiệm vụ đặt ra cho Trung tâm Thông tin khoa học thống kê phải sớm phổ cập hóa những kiến thức khoa học thống kê đến nhiều đối tượng. Đây là một nhiệm vụ nặng nề, phức tạp và phải có sự nỗ lực của nhiều người.

Trước mắt có thể tiến hành một số mặt sau:

- Phối hợp với các cơ quan thông tin tuyên truyền, nhất là vô tuyến truyền hình để có chương trình thống kê thường thức nhằm phổ biến một cách thường xuyên và rộng rãi các kiến thức phổ thông.

- Phải đa dạng hóa các ấn phẩm thông tin khoa học thống kê theo các nhóm đối tượng.

- Phải kết hợp chặt chẽ giữa xuất bản ấn phẩm viết với các loại hình phổ biến thông tin khác như: đưa thông tin khoa học thống kê lên mạng internet, tổ chức các cuộc tọa đàm và tiến tới tổ chức các cuộc thi tìm hiểu về khoa học thống kê.

Trên đây là những suy nghĩ về cái cần làm, phải làm và sẽ làm. Nhưng để làm được và làm thật tốt cần phải trải qua một quá trình và hi vọng với sự phấn đấu vươn lên mạnh mẽ của ngành Thống kê phục vụ cho sự nghiệp đổi mới và hội nhập, các hoạt động thông tin khoa học thống kê sẽ “đơm hoa kết quả” hơn trong tương lai ■